

EVRENSEL DEĞERLERİN ÇİZGİ FİLMLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Öğr. Gör. Gül Kadan
Çankırı Karatekin Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü
gulkadan@gmail.com

Prof. Dr. Neriman Aral
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü
aralneriman@gmail.com

Özet

Evrensel değerlerin aktarımının bir toplumun devamlılığının sağlanmasında oldukça önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Çocukların bu değerleri çok küçük yaşlardan itibaren öğrenmeleri oldukça önemlidir. Çocuklara bu kavramları öğretmenin bir yolunun ise çizgi filmler olduğu düşünülebilir. Bu düşünceden hareketle okul öncesi ve ilköğretim dönemindeki çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerin belirlenerek, bu çizgi filmlerde evrensel değerlere ne oranda yer verildiğinin saptanması araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Nitel araştırma tekniklerinden içerik analizinin kullanıldığı çalışmada Çankırı İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olan okul öncesi ve ilköğretim dönemindeki çocukların en çok izledikleri çizgi filmler belirlenerek analize alınmıştır. Çalışmada "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" ve "İçerik Analiz Formu" kullanılmıştır. Çalışma sonucunda "Keloğlan, Pepee, Ege ile Gaga, Scooby Doo, Niloya, İstanbul Muhafızları, Köstebekgiller, Canım Kardeşim" çizgi filmlerinin en çok izlendiği; bu çizgi filmlerde en fazla yardımlaşma, dostluk ve saygı değerlerinin vurgulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara bağlı olarak, çizgi filmlerdeki evrensel değerlerin, tüm evrensel değerleri kapsayacak ölçüde yeniden düzenlenmesi önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Değer, evrensel değer, çizgi film.

EXAMINING UNIVERSAL VALUES IN TERMS OF CARTOONS

Abstract

It is known that the transfer of universal values has a significant place in providing the continuity of a society. It is highly important that children learn these values as from early ages. One way of teaching these concepts to children can be thought to be the cartoons. From this point of view, the purpose of the research is to identify the cartoons mostly watched by the preschool and primary school period children and determine to what extent these cartoons involve universal values. In the study, in which the method of content analysis was used among qualitative research techniques, the cartoons mostly watched by the children studying at preschools and primary schools affiliated with Çankırı Provincial Directorate for National Education were identified and analyzed. "Semi-Structured Interview Form" and "Content Analysis Form" were used in the study. It was concluded as a result of the study that the cartoons "Keloğlan, Pepee, Ege ile Gaga, Scooby Doo, Niloya, İstanbul Muhafızları, Köstebekgiller, Canım Kardeşim" were the most frequently watched ones and these cartoons emphasized the values of cooperation, friendship, and respect most frequently. Based on these results, it can be suggested to reorganize the universal values in the cartoons in such a way to include all the universal values.

Keywords: Value, universal value, cartoon.

GİRİŞ

Bir toplumun başta yaşama kalitesi ve motivasyonunu arttıran, bireyin ve dolayısıyla toplumun mutlu ve huzurlu olmasında oldukça önemli yere sahip olan (Ulusoy ve Arslan, 2016) ve dinamik bir olgu olarak değerlendirilebilen (Davidov, 2010; Döring, 2010) değerlerin her yeni nesle aktarılması büyük

önem taşımaktadır (Brownlee, vd. 2016). Aynı zamanda değerler toplum tarafından onaylanan ve onaylanmayan davranışları da göstererek, kişileri doğru şeyler düşünmeye ve yapmaya yönlendirmektedir. Elbette ki, tüm bunlar hem çocuğun sosyalleşmesinde oldukça önemli yer almakta, hem de sosyal dayanışmayı artırma gücüne sahip bulunmaktadır (Aydın ve Akyol- Gürler, 2014). Evrensel değerler ise toplumların büyük çoğunluğu tarafından kabul gören ve toplumu oluşturan bireylerin günlük hayat ölçülerini belirleme gücüne sahip ölçütlerdir (Güzel- Candan ve Ergen, 2014).

Çocuklara kazandırılacak özelliklerden biri olarak görülen değerlerin çocuklara yaparak- yaşayarak öğrenecekleri şekilde sunulması, bu değerleri içselleştirebilmelerine yardımcı olmaktadır (Dereli- İman, 2014; Yaka, vd. 2014). Yapılan araştırmalarda değerlerin çocukların eğitim programlarıyla bütünleştirilerek verilmesi sonucunda, pek çok değeri içselleştirebildikleri belirlenmiştir (Akpınar ve Özdaş, 2013; Bektaş, vd. 2014; Brownlee, vd. 2016; Güzel- Candan ve Ergen, 2014; Johansson, 2011; Kaya, vd. 2016; Körükçü, vd. 2016; Meydan ve Bahçe, 2010; Sapsağlam ve Ömeroğlu, 2016; Siguardordottir ve Einarsdottir, 2016; Şirin vd., 2016; Thornberg 2016; Ulavere ve Veisson, 2015; Utyupova, vd. 2016). Araştırmalar sonucunda görüldüğü gibi soyut olan kavramlardan biri olan değerler kavramı, çocuğun ilişki ve iletişim içerisinde olduğu programlara sindirildiğinde çocuklar bu kavramları daha kolay öğrenebilmektedir. Çocuklar her ne kadar etraflarında olan her şeyi büyük bir öğrenme merakı içinde öğrenmeye çalışsalar da, bilişsel gelişimlerdeki olgunlaşmamışlıkla birebir bağlantılı olarak desteklenmeye ihtiyaç duymaktadırlar (Aral, 2011). Bu destekleme girişimleri çok küçük yaşlardan itibaren başlanarak sağlandığında ise çocuğun tüm gelişim alanlarına hem bir yatırım yapılmış olacak, hem de onun sosyal bir birey olmasının yolları açılacaktır (Santrock, 2016). Bu çabalar çocuklara farklı yollarla sunulabilir de, çocukların gelişim özellikleri düşünüldüğünde çizgi filmlerin oldukça etkili olduğu söylenebilir. Çocukların en sevdiği programların arasında yer alan çizgi filmler, renkli ve hareketli olma özellikleriyle birebir bağlantılı olarak çocukları kendisine hapsedebilmektedir (Aktaş, 2005; Cesur ve Paker, 2007; Cihangir ve Demir, 2004; Cornolio- Mari, 2015; Cuervo, vd. 2013; Kalaycı, 2015; Mukherjee, vd. 2014).

Çocuklar tarafından çok izlenen çizgi filmlerde değerlerin nasıl yer aldığı belirlenmesi önemli görülmektedir. Ayrıca konu ile ilgili yapılan çalışmalar her ne kadar var olsa da, sayıca oldukça sınırlı olduğu da görülmektedir (Aierbe- Brandiaran ve Oregui, 2016; Akgün ve Araz, 2010; Akıncı ve Güven, 2014; Çoban- Keneş, 2015; Karakuş, 2016). Bu noktadan hareketle araştırmada okul öncesi- ilköğretim dönemindeki çocukların en çok izledikleri çizgi filmleri belirlemek ve belirlenen çizgi filmlerde evrensel değerlere ne oranda yer verildiğini saptamak araştırmanın amacını oluşturmuştur.

YÖNTEM

Okul öncesi ve ilköğretim dönemindeki çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerin ne olduğunu belirlemek ve belirlenen çizgi filmlerde evrensel değerlerin hangi oranda yer aldığını saptamak amacıyla yapılan araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi "*belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği, sistematik ve yenilenebilir bir teknik*" olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, vd. 2016).

Çalışma Grubu

Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim ve anaokuluna devam eden çocuklarla gerçekleştirilen çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 80 çocuk dahil edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen okul öncesi dönemdeki çocukların %53,8'inin erkek, %46,2'sinin kız, %51,3'ünün beş yaşında, %59'unun annesinin, %53,8'inin babasının lise mezunu olduğu ve %56,4'ünün günde üç- dört saat televizyon izlediği belirlenmiştir.

Araştırmaya dahil edilen ilköğretimdeki çocukların %52,5'inin erkek, %47,5'inin kız, %40'ının on- on iki yaş aralığında ve %25'inin altıncı sınıfta olduğu, %50'sinin annesinin, %57,5'inin babasının lise mezunu olduğu, %52,5'inin günde beş- altı saat televizyon izlediği belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmaya dahil edilen çocukların yaş, cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, günde kaç saat televizyon izlediğini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen "Genel Bilgi Formu", çocukların en çok izledikleri çizgi filmleri belirlemek amacıyla alanında uzman dört kişinin (çocuk gelişimi alanında 1 profesör, 1 yardımcı doçent, ölçme ve değerlendirme alanında 1 profesör, 1 doçent) görüşleri alınarak son şekli verilen "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" ve "İçerik Analiz Formu" kullanılmıştır. İçerik Analiz Formu, literatürden yararlanılarak oluşturulmuş ve alanda uzman üç kişinin görüşleri alınarak düzenlenmiştir. İçerik analiz formunda yer alan kategoriler ve alt kategoriler aşağıda sunulmuştur.

Kategoriler	Alt Kategoriler
Özgürlük	Duygu ve düşüncelerini açıkça ifade edebilir. Bağımsız olarak hareket edebilir. Etrafındaki kişilerin özgürlüklerine duyarlıdır Dayatmalardan uzaktır Seçim yapabilir
Adalet	Yaptığı işlerde adil davranır Alacağı sorumluluklarda adil davranır Etrafındaki canlı/cansız tüm varlıklara adil davranır
Eşitlik	Etrafında olan her şeye karşı eşit davranır Canlı/cansız her şeye karşı saygılıdır ve eşit mesafede davranır. Kendisinden farklı özellikte olanlara karşı duyarlı davranır.
Kardeşlik	Etrafındaki kişilere herhangi bir menfaat beklemeden destek olur. İlişkilerinde sevgi, saygı ve güvene dayalıdır. Arkadaşlarına ya da etrafındaki kişilere karşı vefalı ve sırdış davranır.
Sevgi	Etrafındaki kişilere karşı karşılık beklemeden iyilik ve fedakarlık yapar. Etrafında canlı/cansız tüm varlıklara merhametlidir. Özverili davranır.
Saygı	İlişkilerinde sadakat duygularını gösterir. Kendisinin ve başkasının özgürlüklerini ihlal etmez. Başkalarını kırmaktan kaçınır. Etrafındaki canlı/cansız tüm varlıkları olduğu gibi kabul eder ve onlara değer verir. Kendisinin olduğu gibi başkalarının da hakları olduğunu kabul eder. Kendisinden farklı özellikte olan her şeyi olduğu gibi kabul eder.
Hoşgörü	Etrafındaki her şeye değer verir ve anlayışlı davranır İlişkilerinde affediciler özelliklere sahiptir.
Dostluk	Etrafındaki her şeye karşı saygılı davranır. İlişkilerinde güvenilir ve sevecendir. Etrafında olan akran ve yetişkinlerle olumlu ilişkiler kurar.
Dayanışma/Yardımlaşma	Farklılıklara saygılı ve duyarlıdır. Etrafında olan canlı/cansız tüm varlıklara olumlu ve uyumlu ilişkiler kurar.

Dürüstlük

Zor durumda olan akran ve yetişkinlere yardım eder.

Bitki ve hayvanları korur ve sever.

İlişkilerinde doğruluktan ve samimiyetten yanadır.

Söyledikleri ve düşündükleri birdir.

Gerçeği saklamaz, başka türlü görünmeye çalışmaz.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli yasal izinler alındıktan sonra tesadüfi örnekleme yöntemi ile orta sosyoekonomik düzeye sahip çocukların devam ettikleri üç okul belirlenmiştir. Orta sosyoekonomik düzeyde okulların seçiminde İl Milli Eğitim Müdürlüğü, okulların yetkilileri ve çocukların profilleri esas alınmıştır. Belirlenen okullara gerçekleştirilen ziyarette okul yönetici ve öğretmenleriyle görüşülerek araştırmanın amacı anlatılmıştır. Üç okuldaki yine tesadüfi örnekleme yöntemi ile üç sınıf belirlenmiştir. Belirlenen sınıflara gidilerek çocuklarla tanışılmış ve bir gün birlikte zaman geçirilmiştir. Çocuklarla tekrar görüşme yapıldığında araştırmanın amacı anlatılmıştır. Çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden çocuklar belirlenmiştir. Bu çocukların ailelerine okul aracılığıyla aydınlatılmış onam formları gönderilmiş, onam formlarının alınmasından sonra çocuklarla birebir araştırma gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerin ağırlıklı sıra ortalamaları alınmıştır. Belirlenen çizgi filmler sezonlara ayrılmıştır. Sezonlara ayırmak için çizgi filmlerin Türkiye'de ilk gösterime girme tarihi dikkate alınmıştır. Devam eden çizgi filmler için Ocak 2017 tarihi esas alınmış, yayından kaldırılmış çizgi filmler için son gösterim tarihi dikkate alınmıştır. Belirlenen tarihler arasında yer alan çizgi filmlerden on beş tanesi tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenerek oluşturulan içerik analiz formu doğrultusunda analizler tamamlanmıştır.

BULGULAR

Okul öncesi- ilköğretim dönemindeki çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerin ne olduğunu belirlemek ve belirlenen çizgi filmlerde yer alan evrensel değerlerin hangi oranda yer aldığını saptamak amacıyla yapılan araştırmanın bulgularına aşağıda yer verilmiştir. Çocukların ağırlıklı sıra ortalamalarına göre en çok izledikleri çizgi filmler ve bu çizgi filmlerin ağırlıklı sıra ortalamaları Çizelge 1'de verilmiştir.

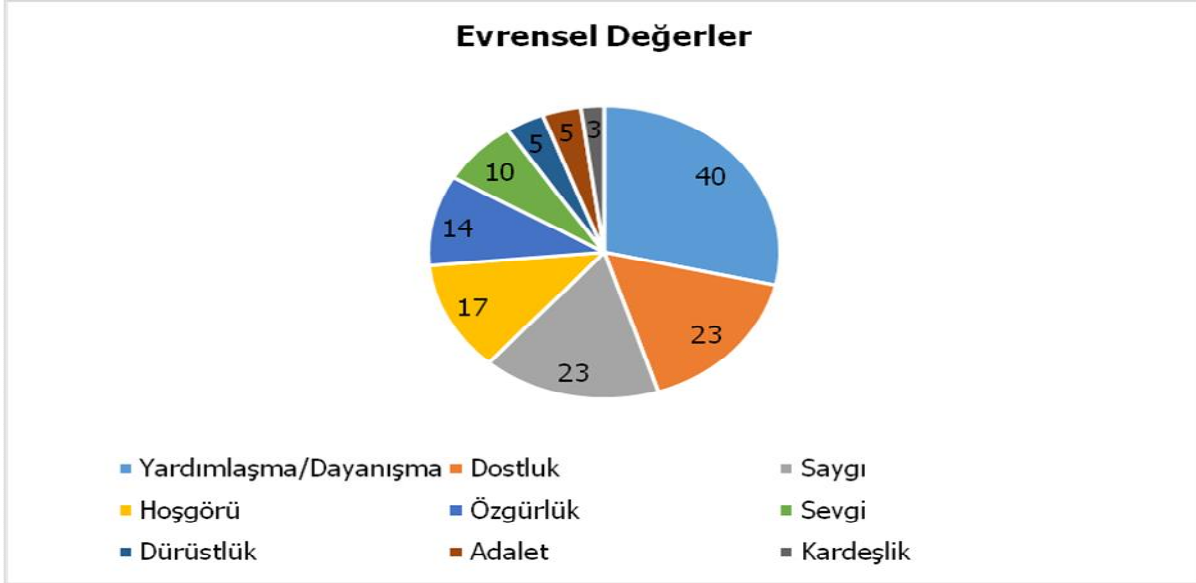
Çizelge 1. Çocukların En Çok İzledikleri Çizgi Filmler ve Ağırlıklı Sıra Ortalamaları

Filmler	Ağırlıklı sıra ortalaması
Keloğlan	376
Pepee	300
Ege ile Gaga	150
Scooby Doo	148
Niloya	128
İstanbul Muhafızları	128
Köstebekgiller	121
Canım Kardeşim	113

Okul öncesi- ilköğretim dönemindeki çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerin ağırlıklı sıra ortalamalarına göre sırasıyla "Keloğlan, Pepee, Ege ile Gaga, Scooby Doo, Niloya, İstanbul Muhafızları, Köstebekgiller, Canım Kardeşim" olduğu belirlenmiştir. Belirlenen çizgi filmlerde yer alan evrensel değerlerin dağılımları aşağıdaki grafiklerde verilmiştir.

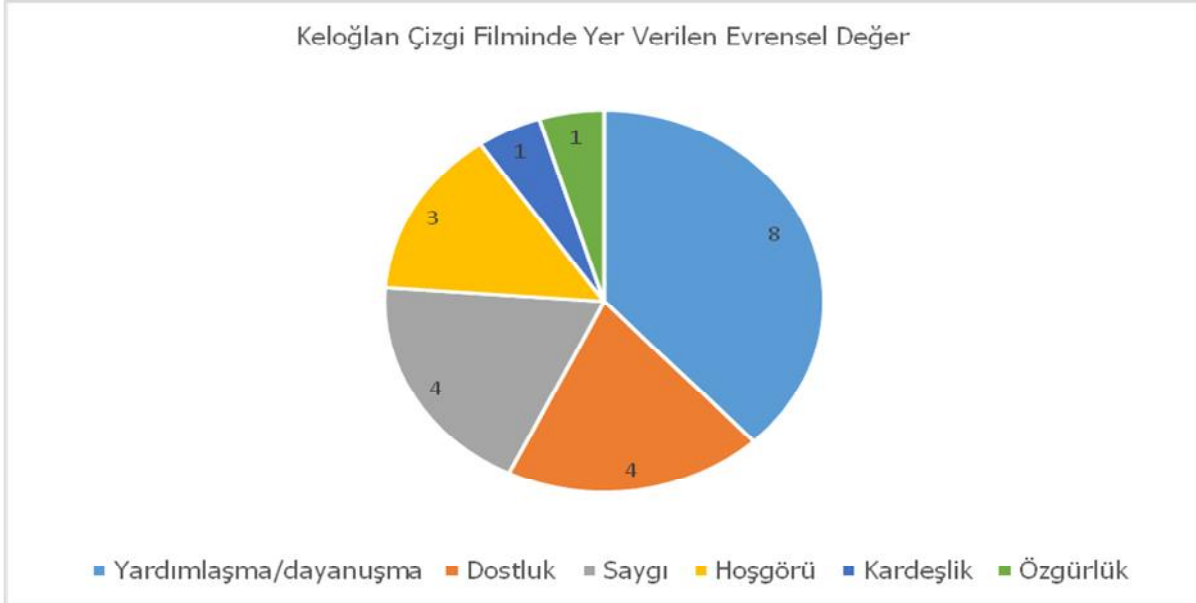
Şekil 1'de görüldüğü gibi, çocukların en çok izledikleri çizgi filmlerde en fazla yardımlaşma/dayanışma (n=40) değerinin vurgulandığı, bunu sırasıyla dostluk (n=23), saygı (n=23), hoşgörü (n=17), özgürlük

(n=14), sevgi (n=10), dürüstlük (n=5), adalet (n=5) ve kardeşlik (n=3) değerlerinin izlediği bulunmuştur.

Şekil 1: Çizgi Filmlerdeki Evrensel Değerlerin Dağılımı

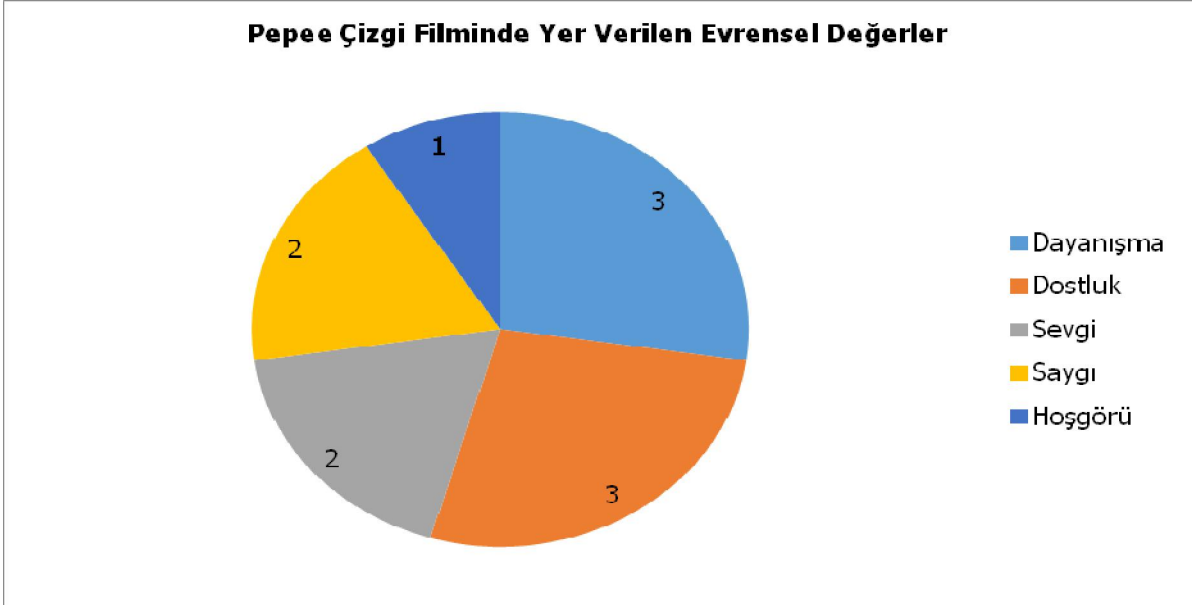
Şekil 2’de görüldüğü gibi Keloğlan çizgi filminde en fazla yardımlaşma/dayanışma (n=8) değerinin vurgulandığı, bu değeri sırasıyla dostluk (n=4), saygı (n=4), hoşgörü (n=3), kardeşlik (n=1) ve özgürlük (n=1) değerlerinin izlediği belirlenmiştir. Keloğlan çizgi filminde; Muhafızlar: "*Bilgecan Dede, sizi hemen padişaha götürmemiz gerekiyor. Ölüm- kalım meselesi...*" Keloğlan: "*Bilgecan Dede, sen oraya gitmişken ben seni asla yalnız bırakmam. Ben de geliyorum.*" ifadelerine yer verilmiştir.

Şekil 2: Keloğlan Çizgi Filminde Yer Alan Evrensel Değerlerin Dağılımı

Şekil 3’de görüldüğü gibi Pepee çizgi filminde en fazla dayanışma/yardımlaşma (n=3) ve dostluk (n=3) değerlerinin vurgulandığı, bunu sırasıyla sevgi (n=2), saygı (n=2) ve hoşgörü (n=1) değerlerinin izlediği belirlenmiştir. Pepee çizgi filminde; Pepee: "*Merhaba küçük solucan!*" Şuşu: "*Solucan mı?*"

Pepee: "Babam göstermişti. Bunlarda onların yavruları... Ben hayvanları çok seviyorum" ifadelerine yer verilmiştir.

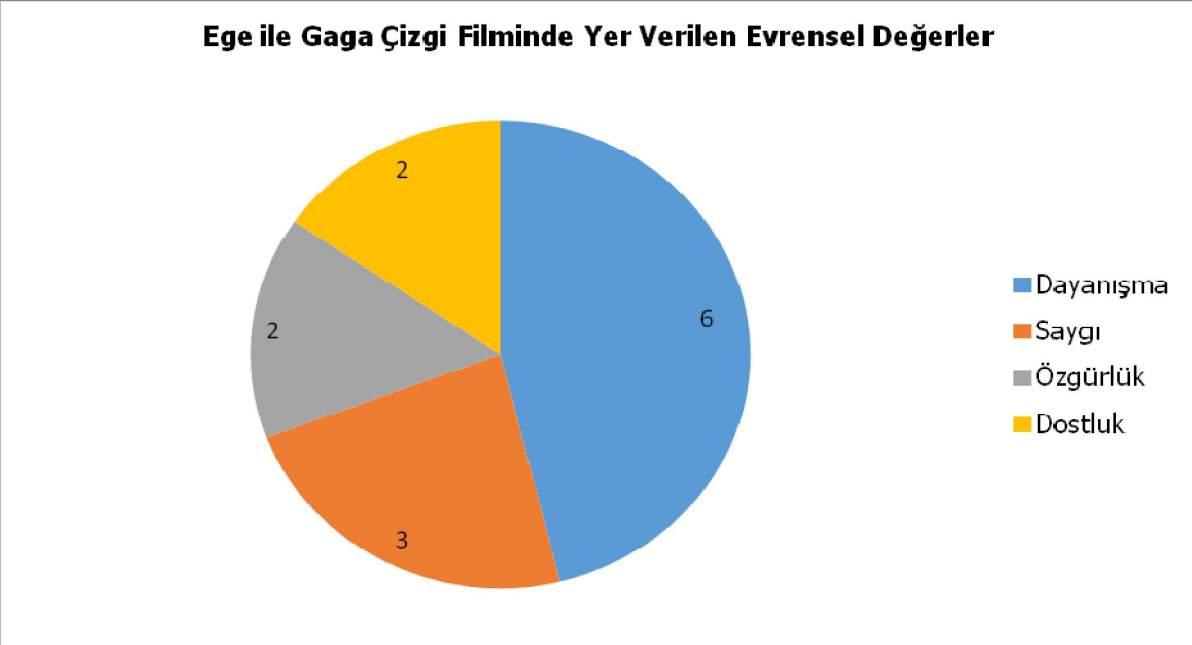

Şekil 3: Pepee Çizgi Filminde Yer Verilen Evrensel Değerlerin Dağılımı

Şekil 4'de görüldüğü gibi Ege ile Gaga çizgi filminde en fazla vurgulanan değer dayanışma/yardımlaşma (n=6) değeri olduğu, bunu sırasıyla saygı (n=3), özgürlük (n=2), dostluk (n=2) değerlerinin izlediği belirlenmiştir. Ege ile Gaga çizgi filminde;

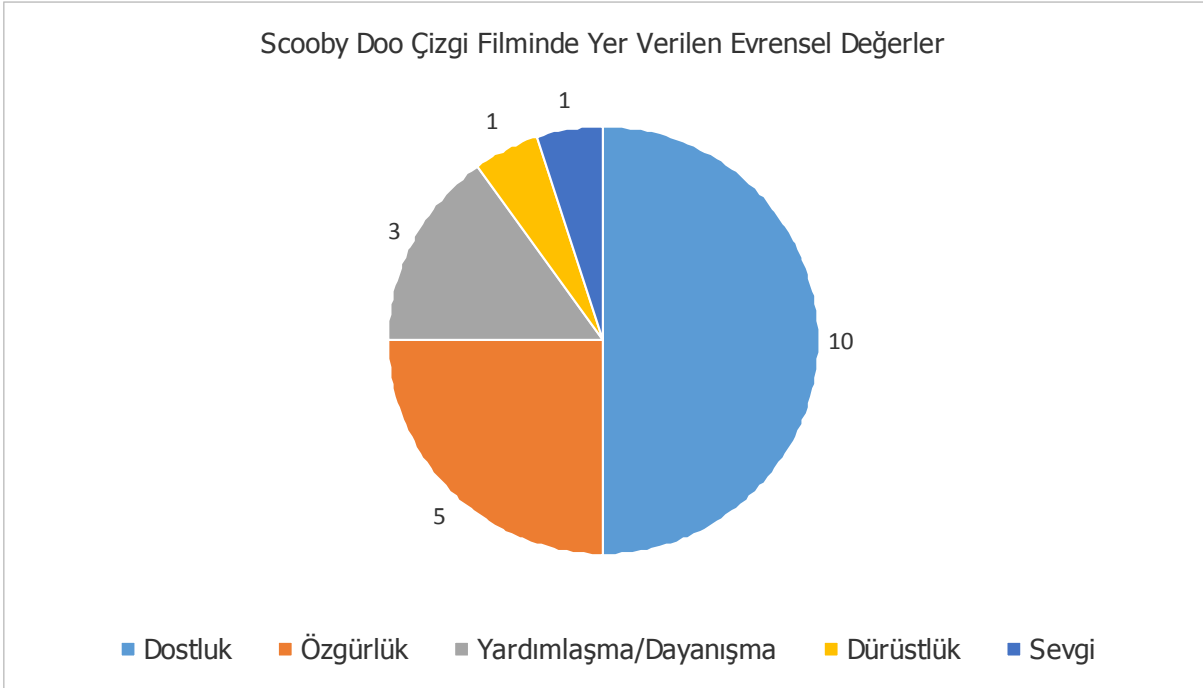
Gaga: "Taşın arkasında bir şey vardı"

Ege: "Bu bir bukalemun... Kendilerini gizlemek ve korumak için böyle bir yola başvururlar. Bahçede çok mutlu... Geziyor, oynuyor onu bir yere kapatırsak çok mutsuz olur." ifadelerine yer verilmiştir.

Şekil 4: Ege ile Gaga Çizgi Filminde Yer Verilen Evrensel Değerlerin Dağılımı

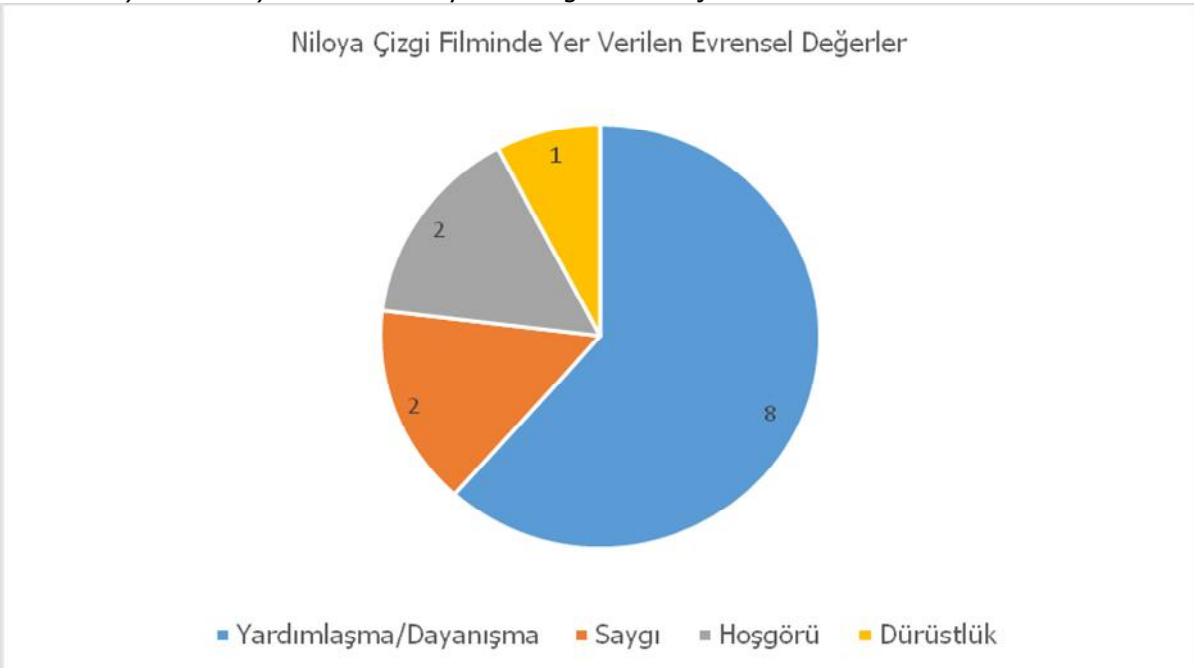
Şekil 5'de görüldüğü gibi Scooby Doo çizgi filminde en fazla dostluk değerinin (n=10) vurgulandığı, bu değeri sırasıyla özgürlük (n=5), yardımlaşma/dayanışma (n=3), dürüstlük (n=1) ve sevgi (n=1) değerlerinin izlediği belirlenmiştir. Scooby Doo çizgi filminde; Scotty: "İşte hayat buna denir. Biliyor musun açık havada piknik yapmak gibisi yok" ifadelerine rastlanmıştır.

Şekil 5. Scooby Doo Çizgi Filminde Yer Verilen Evrensel Değerlerin Dağılımı

Şekil 6'da görüldüğü gibi Niloya çizgi filminde en fazla yardımlaşma/dayanışma (n=8) değerine yer verildiği, bu değeri sırasıyla saygı (n=2), hoşgörü (n=2) ve dürüstlük (n=1) değerlerinin izlediği belirlenmiştir. Niloya çizgi filminde;

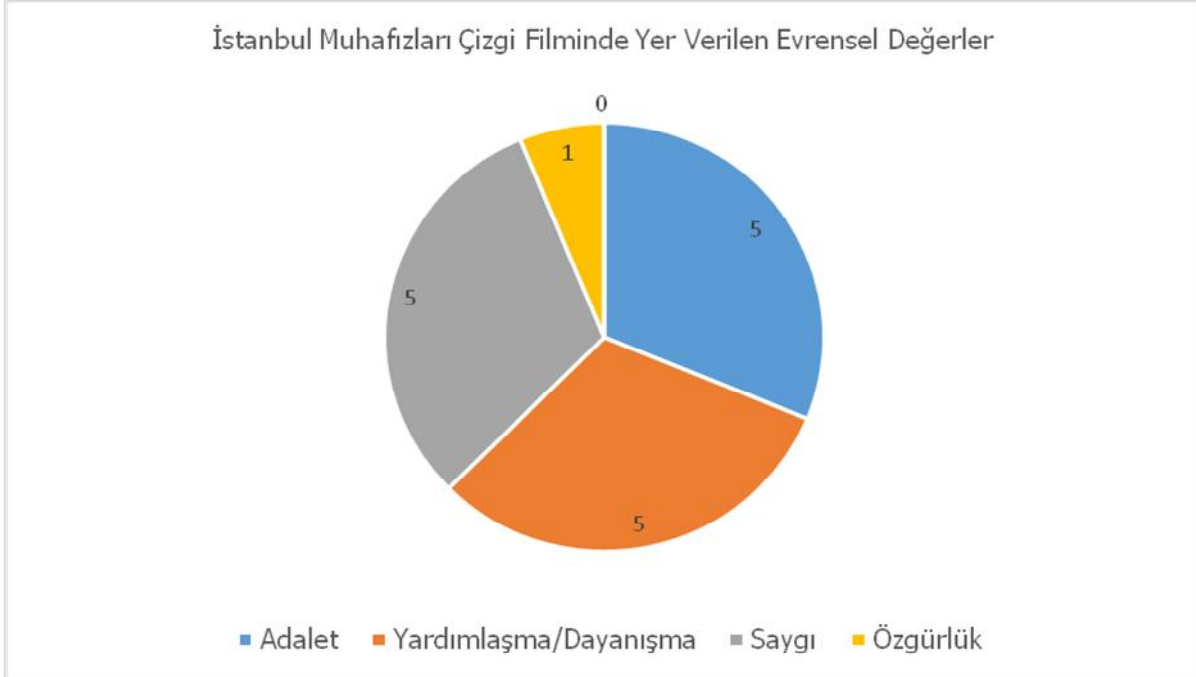
Niloya: "Hadi Tosbik! Daha hızlı koş... Ama Tosbik sen hemen yoruluyorsun... Sen biraz dinlen, bende annemlere yardım edeyim" ifadelerine yer verildiği bulunmuştur.

Şekil 6: Niloya Çizgi Filminde Yer Verilen Evrensel Değerlerin Dağılımı

Şekil 7'de görüldüğü gibi, İstanbul Muhafızları çizgi filminde en fazla adalet (n=5), dayanışma (n=5), saygı (n=5) değerlerine yer verildiği, bu değerleri özgürlük (n=1) değerinin izlediği belirlenmiştir. İstanbul Muhafızları çizgi filminde;

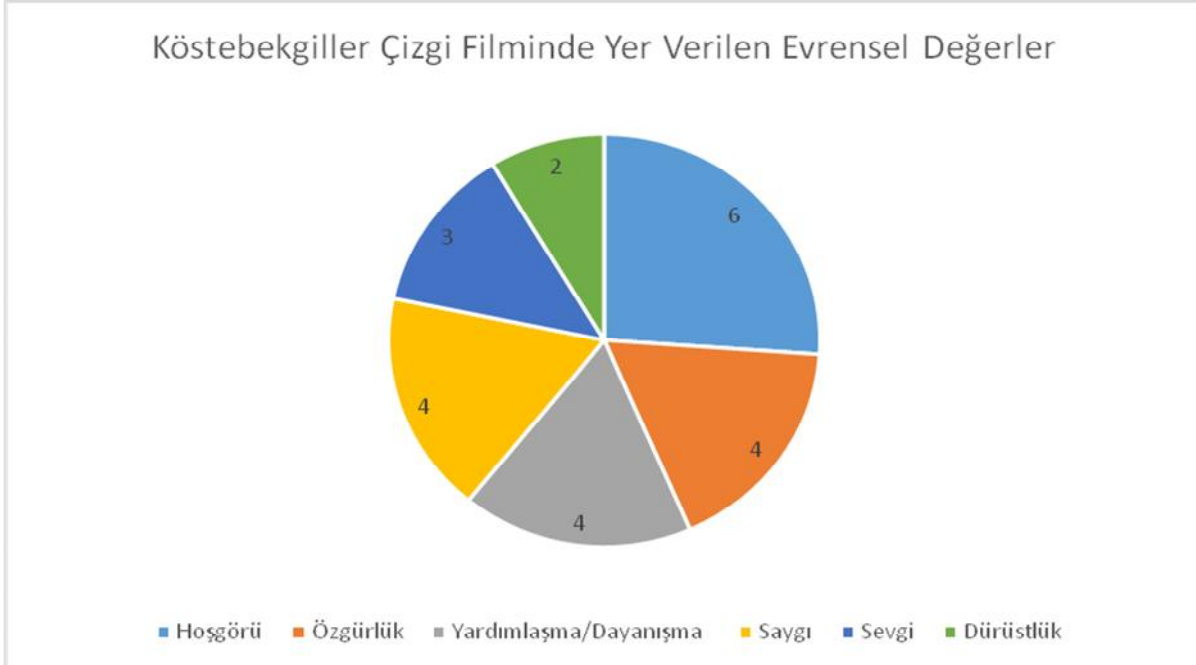
Zeynep: "Ali hasta... Aklım Ali'de o yüzden oynadığımızdan zevk alamıyorum" ifadelerine yer verilmiştir.

Şekil 7: İstanbul Muhafızları Çizgi Filminde Yer Verilen Evrensel Değerlerin Dağılımı

Şekil 8'de görüldüğü gibi Köstebekgiller çizgi filminde en fazla hoşgörü (n=6) değerinin vurgulandığı bu değeri sırasıyla özgürlük (n=4), yardımlaşma/dayanışma (n=4), saygı (n=4), sevgi (n=3) ve dürüstlük (n=2) değerlerinin izlediği belirlenmiştir. Köstebekgiller çizgi filminde;

Pelin: "Merhaba küçük Köstebek sana zarar vermeyeceğim! Neredesin?" ifadelerine yer verilmiştir.

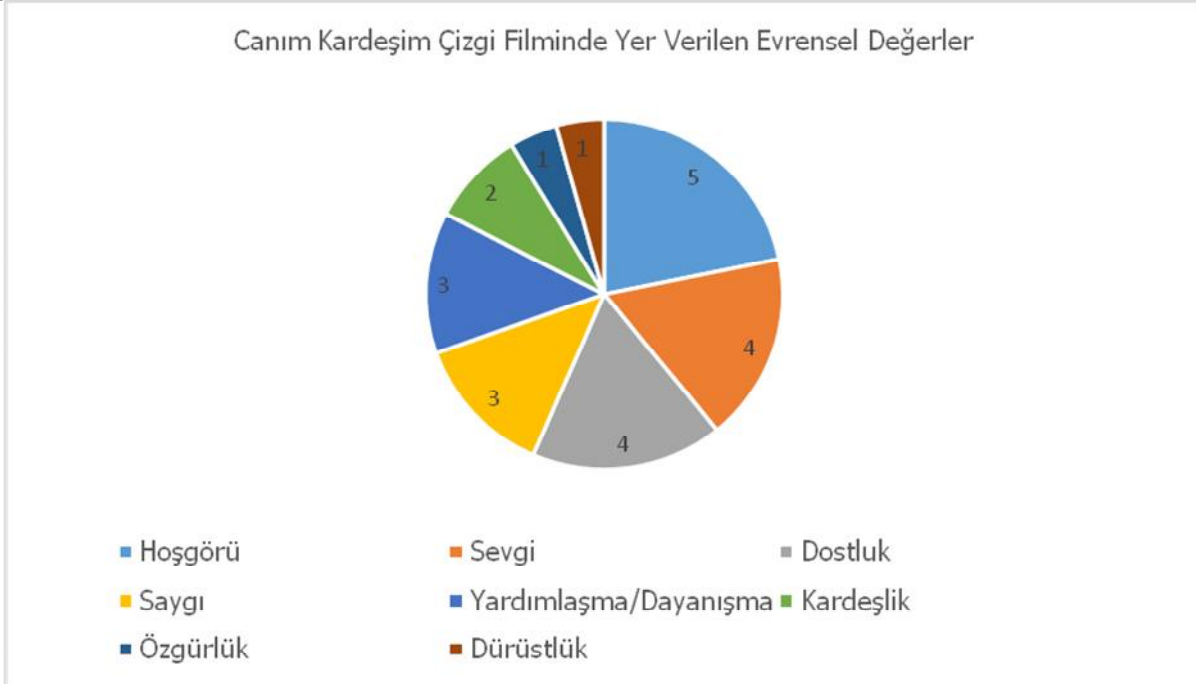
Şekil 8: Köstebekgiller Çizgi Filminde Yer Verilen Evrensel Değerlerin Dağılımı

Şekil 9'da görüldüğü gibi Canım Kardeşim çizgi filminde en fazla hoşgörü (n=5) değerinin vurgulandığı, bu değeri sırasıyla sevgi (n=4), dostluk(n=4), saygı (n=3), yardımlaşma/dayanışma(n=3), kardeşlik

(n=2), özgürlük (n=1) ve dürüstlük (n=1) değerlerinin izlediği belirlenmiştir. Canım Kardeşim çizgi filminde;

Anne: "Mıncırık sana kaç kez söyledim. Koltukların kenarını tirmalamaman gerektiğini! Babanıza söyledim. Gelirken bir oyuncak getirecek."

Baba: "Bu aslında tam anlamıyla bir oyuncak değil. Mıncırığın gelişimiyle ilgili bir oyuncak" ifadelerine yer verilmiştir.

Şekil 9: Canım Kardeşim Çizgi Filminde Yer Verilen Evrensel Değerlerin Dağılımı

TARTIŞMA

Okul öncesi- ilköğretim dönemindeki çocukların en çok izledikleri çizgi filmleri belirlemek ve belirlenen çizgi filmlerde evrensel değerlerin hangi oranda yer aldığını saptamak amacıyla yapılan çalışmada, "Keloğlan, Pepee, Ege ile Gaga, Scooby Doo, Niloya, İstanbul Muhafızları, Köstebekgiller, Canım Kardeşim" çizgi filmlerinin en çok izlendiği ve bu çizgi filmlerde en fazla yardımlaşma değerinin vurgulandığı, bu değeri sırasıyla dostluk, saygı, hoşgörü, özgürlük, sevgi, dürüstlük, adalet ve kardeşlik değerinin izlediği belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda en fazla yardımlaşma değerinin vurgulanmasını, toplumsal ihtiyaçlara bağlı olarak açıklamak mümkün görülmektedir. Yardımseverlik, bir toplumdaki bireylerin herhangi bir işte karşılık beklemeden karşısındaki kişiye destek olmasını gerektiren, toplumun huzurlu bir şekilde devamında önemli güç ve etkileri olan bir değerdir (Aydın ve Akyol- Güler, 2014). Oldukça güçlü etkileri olan bu değer ise, okul öncesi dönemden itibaren çocuklara kazandırılması, çocukların bu değeri içselleştirmesine yardımcı olacaktır (Körükçü, vd. 2016; Ulavere ve Veisson, 2015). Çizgi filmlerde değerlerin ne oranda yer aldığını belirlemek amacıyla yapılan araştırmalarda da, araştırma sonucuna benzer olarak yardımlaşma/dayanışma değerinin yüksek olarak vurgulandığı belirtilmektedir (Akıncı ve Güven, 2014).

Araştırmada ikinci sıklıkla vurgulanan kavramın dostluk değeri olduğu bulunmuştur. Dostluk, insan ilişkilerinde menfaat beklemeden yürütülen ilişkileri kapsar. Dostluğun oluşabilmesi için kişilerin birbirlerine saygı duymaları, güvenmeleri, fedakarlık yapmayı öğrenmeleri gerekmektedir ki, tüm bunlarda aranılan insan özellikleri kapsamında değerlendirilmektedir (Yavuzer, 2006). Tüm bunlar göz önünde bulundurularak çizgi filmlerde dostluk değerinin yüksek sıklıkla işlendiği düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda vurgulanan bir diğer değer, saygı değeridir. Saygı değerinin yüksek oranda vurgulanmasını, olumsuzlukların olumluya çevrilmesinde önemli bir güç olmasıyla açıklanabilir. İnsanlar arasında etkili iletişim bağları oluşturabilen bir güç olarak değerlendirilebilecek saygı ile aynı zamanda bireyler empati kurabilecek, kurulan empatiyle toplumsal kural ve işleyişlerde düzenlenecektir. Tüm bunlarda çocuğun ve dolayısıyla toplumun huzurlu inşasında anahtar role sahip kavramlar olarak bireyin gelişmesine yardımcı olabilecektir (Öztürk, 2015; Perese, 2005). Saygı değerinin çocuklara yönelik yapılan çizgi filmlerde de sıklıkla işlenen bir değer olması araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir (Aierbe- Brandiaran ve Oregui, 2016; Akgün ve Araz, 2010; Çoban- Keneş, 2015; Karakuş, 2016).

Araştırma sonucuna göre bir diğer vurgulanan değer hoşgörü değeri olmuştur. Hoşgörü, demokratik bir özellik taşımaktadır. Bu özelliği ise içinde barındırmış olduğu saygıya bağlamak mümkündür (Akbaş, 2011; Cookson, 2001; Leirvik, 2007; Yeşil ve Aydın, 2007). Hoşgörü, her ne kadar iletişimde, yaşayışta, düşüncede farklılıklar olsa da, bunları önyargısız olarak kabul etmeyi ve anlamayı kapsar (Kouchok, 2008). Dolayısıyla bir toplumda bireylerin mutlu bir hayat sürdürebilmelerinde hayati öneme sahiptir (Çalışkan ve Sağlam, 2012). Tüm bu özellikler de çizgi filmlerde hoşgörü değerine yer verilmesinin nedenini açıklamaktadır. Yapılan araştırmalarda araştırma bulgusuna paralel şekilde çizgi filmlerde hoşgörü değerine yer verildiğini göstermektedir (Çoban- Keneş, 2015; Karakuş, 2016).

Araştırmada özgürlük değerine de çizgi filmlerde yer verildiği bulunmuştur. Yüksek yoğunlukta yer almasa da, özgürlük değerine yer verilmesi anlamlıdır. Çünkü bireyin kendi düşünce ve davranışlarını gerçekleştirirken karşısında bulunan kişinin haklarını göz önünde bulundurmaya gerektiren özgürlük değeri, insanın doğuştan sahip olması gereken çok önemli bir değerdir (Çüçen, 2011). Diğer değerler gibi oldukça soyut özelliklere sahip olan özgürlük değerinin de çocukların iletişim içinde bulunacağı her şeye sindirilmiş olması çocuğun bu değeri içselleştirmesine yardımcı olacaktır (Akıncı ve Güven, 2014). Bu noktada çizgi filmlerde özgürlük değerine neden yer verildiğini açıklamaktadır.

Araştırma sonucunda çizgi filmlerde vurgulanan bir diğer değer ise sevgi değeri olmuştur. Sevgi, çocuk dünyaya geldiği andan itibaren ihtiyacı olan, yerinde ve zamanında karşılanması sonucunda, çocuğun özerk ve bağımsız bir kişilik geliştirmesine yardımcı olan önemli değerlerden bir diğeridir. Çocuğun hareket, düşünce ve davranışlarında özerk olarak, bağımsız davranabilmesi aynı zamanda, sağlıklı kişilik gelişiminin bu da sağlıklı bir toplumun temelini oluşturacaktır (Topses, 2006). Bu durumda çizgi filmlere sindirilecek sevgi değeriyle gerçekleştirilebilecektir. Çizgi filmlerde hangi değerlere yer verildiğini belirlemek amacıyla yapılan çalışmalarda sevgi değerine vurgu yapıldığı bulunmuştur (Akıncı ve Güven, 2014; Karakuş, 2016).

Araştırma sonucunda en az vurgulanan üç değer ise sırasıyla dürüstlük, adalet ve kardeşlik olduğu belirlenmiştir. Bu değerlere oldukça az sayıda yer verilmiş olması düşündürücüdür. Çünkü dürüstlük, adalet ve kardeşlik değerleri insan hayatında yer verilmesi gereken kavramlardır. Dürüstlük gerçek karşısında ne olursa olsun doğrudan yana olmayı, buda insan ilişkilerinde adil davranılmasını gerektirmektedir. Adil ve adaletli olmak gerek davranışlarında, gerek düşüncelerinde adaletten yana olarak tavır takınmayı gerektirir (Tillman, 2014). Kardeşlik ise birliği, beraberliği, dostluğu, huzuru ifade etmektedir. İnsanlar yaşanabilir bir dünyada ancak kardeşlik duyguları ile hayata tutunabilirler (<https://www.dersodevi.com/birlikte-yasama-kardeslik-kardeslik-egitimi/>) Dürüstlük, adalet ve kardeşlik duyguları bir toplumun devamlılığının sağlanmasında ve huzurun inşasında önemli olduğu için çizgi filmlerde oldukça az yoğunlukta olsa da yer verildiği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Okul öncesi- ilköğretim dönemindeki çocukların en çok izledikleri çizgi filmleri belirlemek ve belirlenen çizgi filmlerde evrensel değerlere hangi oranda yer verildiğini saptamak amacıyla yapılan çalışmada çocukların en çok "Keloğlan, Pepee, Ege ile Gaga, Scooby Doo, Niloya, İstanbul Muhafızları, Köstebekgiller, Canım Kardeşim" çizgi filmlerini izledikleri ve bu çizgi filmlerde en fazla yardımlaşma değerinin vurgulandığı, bu değeri sırasıyla dostluk, saygı, hoşgörü, özgürlük, sevgi, dürüstlük, adalet ve kardeşlik değerinin izlediği belirlenmiştir.

Bu sonuçlar ışığında aşağıdaki önerilerde bulunmak mümkündür.

- Değerlerin bir toplumda oldukça önemli olduğu gerçeğinden hareketle başta ebeveynler ve öğretmenler olmak üzere tüm toplumun bu konuda duyarlı davranması,
- Ailelerin çocuklarının severek izledikleri çizgi filmlerde yer alan değerler hakkında bilinçli olmaları, gerektiğinde çocuklarına açıklamalar yapmaları,
- Çizgi film yapımcılarının almış oldukları ya da üretmiş oldukları çizgi filmlerde evrensel değerlere uygun bir şekilde ve eşit oranda yer vermeleri,
- Öğretmenlerin özellikle değerleri ifade eden çizgi filmleri eğitim materyali olarak kullanmaları,
- Çizgi filmlerin çok boyutlu olarak incelenmesi önerilebilir.

Not: Bu çalışma 26-27 Ekim 2017 tarihlerinde Antalya'da düzenlenen 6'ncı Eğitim ve Öğretim Çalışmaları Dünya Kongresi'nde bildiri olarak da değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

Aierbe- Brandiaran, D.A. & Oregui, E. (2016). Values and emotions in children's audiovisual fictional normatives. *Communicar*, 47(XXIV), 69-77.

Akbaş, O. (2011). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi. B. Tay ve A. Öcal (ed). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Akgün, S. & Araz, A. (2010). Anlaşmazlıklarımızı çözebiliriz: Bir çatışma çözümü eğitim programı tanıtımı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 11(1), 1-17.

Akıncı, A. & Güven, G. (2014). Okul öncesi döneme yönelik çizgi filmlerde yer alan değerlere ait sözel ifadelerin sunumu: TRT çocuk kanalı örneği. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(16), 429-445.

Akpınar, B. & Özdaş, F. (2013). "Teachers" values education at primary schools: A qualitative analysis. *Firat University Journal of Social Science*, 23(2), 105-113.

Aktaş, A.Y. (2005). 3- 18 yaş grubu çocuk ve gençlerin interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *The Turkish Onlie Journal of Educational Technology*, 4(4), 59-66.

Aral, N. (2011). Bilişsel gelişim. N. Aral ve G. Baran (Ed.) *Çocuk gelişimi*. (ss: 99-156). İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Aydın, M.Z. & Akyol- Güler, Ş. (2014). *Okulda değerler eğitimi: Yöntemler, etkinlikler, kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Bektaş, F., Nalçacı, A. & Karadağ, E. (2014). İlköğretim okulu öğrencilerinin algıladıkları evrensel değerlerin bir yordayıcısı olarak okul iklimi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 281-293.

Brownlee, J.L., Scholes, L., Walker, S. & Johansson, E. (2016). Critical values education in the early years: Alligment of teachers' personal epistemologies and practices for active citizenship. *Teaching and Teacher Education*, 56, 261-273.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Cesur, S. & Paker, O. (2007). Televizyon ve çocuk: çocukların tv programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125.

Cihangir, S. & Demir, Y. (2004). *Üç- altı yaş çocuklarının ve anne-babalarının televizyon izleme özellikleri*. OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferans Bildirileri Kitabı, 2, 318-333.

Cookson, P.W. (2001). Fostering moral democracy. *Educational Leadership* 59(2), 42-45.

Cornelio-Mari, E.M. (2015). Mexican children and American cartoons: foreign references in animation. *Comunicar*, 45 (XXIII), 125-132.

Cuervo, L.F., Burgas, J.A. & Angel-Batero, A.(2013). Children's identification processes with television characters: case studies about Colombian children and their favorite cartoon programs. *Revista Perspectivas de la Comunicación*, 6(2), 38-51.

Çalışkan, H.& Sağlam, H.İ. (2012). A study on the development of the tendency to tolerance scale and an analysis of the tendencies of primary school students to tolerance through certain variables. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(2), 1440-1445.

Çüçen, A.K. (2011). *İnsan hakları*. Bursa: MKM Yayıncılık.

Çoban- Keneş, H. (2015). Punky ve Afacan Toto isimli çizgi filmlerde "öteki" nin temsili. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, II(49), 31-50.

Davidov, E. (2010). Testing for comparability of human values a cross countries and time with the third round of the European social survey. *International Journal of Comparative Sociology*, 51, 171-191.

Dereli- İman, E. (2014). Değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkisi: Sosyal beceri, psikososyal gelişim ve sosyal problem çözme becerisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(1), 249-268.

Döring, A.K. (2010). Assessing children's values: An explanatory study. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 28(6), 564-577.

Güzel- Candan, D.& Ergen, G. (2014). 3. Sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.
<http://www.dersodevi.com/birlikte-yasama-kardeslik-kardeslik-egitimi/> 04.10.2017 tarihinde erişilmiştir.

Johansson, E. (2011). Moral discoveries and learning in preschool. N. Promling ve I. Promling (eds). *Educational encounters: Nordic studies in early childhood didactics*. (pg: 127-140). Springer: Science Business Media.

Kalaycı, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bir çizgi film çözümlemesi: PEPEE *Eğitim ve Bilim*, 4, 243-270.

Karakuş, N. (2016). Maysa ve Bulut isimli animasyon çizgi filmin kültürel öğeler açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(34), 134-149.

Kaya, Y., Günay, R. & Aydın, H. (2016). Okul öncesi eğitimde drama yöntemi ile işlenen değerler eğitimi derslerinin farkındalık düzeylerindeki etkisi. *Sakarya Üniversitesi Journal of Education*, 6(1), 23-37.

Kouchok, K.H. (2008). Çocuklara hoşgörüyü öğretmek için neler yapılmalı, neler yapılmamalı: Mısır örneğinden bazı yansımalar (Çev. C. Oruç). *Firat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(2), 403-412.

Körükçü, Ö., Acun-Kapıkıran, N. & Aral, N. (2016). Schwartz'ın modeline göre 3-6 yaş çocuklu resim kitaplarında değerlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 133-151.

Leirvik, O. (2007). Hoşgörü, vicdan ve dayanışma: Ahlak ve din eğitiminde küreselleşen kavramlar. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan ve M. Zengin (ed). *Değerler ve eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

Meydan, A. & Bahçe, A. (2010). Hayat bilgisi dersinde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Avrupa Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 20-37.

Mukherjee, S.B., Gupta, Y. & Aneja, S. (2014). Study of television viewing habits in children. *The Indian Journal of Pediatrics*, 81(11), 1221-1224.

Öztürk, N. (2015). Saygı değerine ilişkin öğrenci görüşleri. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. *XIV. Uluslararası Katılımlı Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*. (21- 23 Mayıs 2015). Özel sayı: 298-305.

Perese. (2005). *Yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanmış 61 etkinlik (saygı)*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Santrock, J.W. (2016). *Yaşam boyu gelişim*. (Çev. G. Yüksel). Ankara: Nobel Yayınevi.

Sapsağlam, Ö. & Ömeroğlu, E. (2016). Examining the effect of social values education program being applied to nursery school studies upon acquiring social skills. *Educational Research and Reviews*, 11(13), 1261-1271.

Siguardordottir, I. & Einarsdottir, J. (2016). An action research study in an Icelandic preschool: Develop in consensus about values and values education. *International Journal of Early Childhood* 48(2), 161-177.

Şirin, N., Şafak, M., Yuvacı, Z., Gür, Ç., Koçak, N. & Koç, İ. (2016). Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarına etkisinin incelenmesi ve öğretmen görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35, 261-274.

Thornberg, R. (2016). Values education in Nordic preschools: A commentary. *International Journal of Early Childhood*, 48(2), 241-257.

Tillman, D. (2014). *8-14 yaş grubu öğrencileri için yaşayan değerler eğitimi etkinlikleri* (Çev. V. Aktepe). Konya: Eğitim Yayınevi.

Topses, G. (2006). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Ulavere, P. & Veisson, M. (2015). Values and values education in Estonian preschool child care. *Institutions Journal of Teacher Education for Sustainability*, 17(2), 108-124.

Ulusoy, K. & Arslan, A. (2016). Değerli bir kavram olarak "değer ve değerler eğitimi". R. Turan ve K. Ulusoy (ed.) *Farklı yönleriyle değerler eğitimi*. (ss: 1-16). Ankara: Pegem Akademi.

Utyupova, G.Y., Baisetova, Z.B. & Mukhamadiyava, A.A. (2016). Value forming education of prospective primary school teachers in Kazakhstan and Germany. *International Journal of Environmental & Science Education*, 11(9), 2607-2618.

Yaka, Ş., Yalçın, D. & Denizli, E. (2014). Okul öncesi eğitimde verilecek öncelikli değerlere ilişkin veli görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(28), 169-192.

Yavuzer, H. (2006). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeşil, R. & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.